

Pikaopas lukupiirin vetäjälle

Tässäpä muutamia ajatuksia sinulle, joka mietit, ryhtyisitkö lukupiirin vetäjäksi.

Muks, lukupiireihin liittyvät harhaluulot kumoon

Yleinen harhaluulo on, että lukupiirissä keskustellaan kirjasta, jonka kaikki ovat tarkkaan ja tunnollisesti lukeneet. Todellisuudessa lukupiiriin saapuvat ihmiset ovat lukeneet kirjan kuka mitenkin. Osa on lukenut kirjan hyvin huolellisesti, jopa kahteen kertaan ja tehnyt muistiinpanoja. Monilla voi olla merkkejä kirjan välissä siitä, mistä haluaisivat puhua. Toisaalta on myös heitä, jotka lukevat vähemmän huolellisesti ja saattavat lukea kirjan viimeiset sivut hätäisesti juuri ennen lukupiirin alkamista. Ja jotkut eivät ole lukeneet kirjaa loppuun laisinkaan – heidän tapauksessaan kirja tulee tavallaan luetuksi, kun kuulee mitä muut siitä sanovat. Lukupiireissä keskustellaan siis kirjasta ja/tai sen koko aihepiiristä, toisinaan useammastakin kirjasta yhtä aikaa, ja keskustelut voivat olla osallistujille ymmärrettäviä ja merkityksellisiä, vaikkei kirjaa tai kirjoja olisi loppuun lukenutkaan.

Toinen yleinen harhaluulo on, että lukupiireihin hakeutuu ihmisiä, jotka harrastavat lukemista ja ovat ennen lukupiiriin hakeutumistakin lukeneet paljon. Tämä pitää kyllä joiden lukupiiriläisten osalta paikkansa, mutta toisille lukupiiri on hyvä tapa aloittaa uusi, kiinnostava harrastus, jonka ansiosta tutustuu uusiin ihmisiin ja voi oppia uutta keskustelemalla muiden kanssa. Ei ole harvinaista, että lukupiirissä tutustuneet ihmiset ovat ystävystyneet keskenään ja alkaneet tapailla toisiaan myös lukupiirin ulkopuolella.

Parhaimmillaan lukupiiri on moniääninen, vapaamuotoinen ja erilaisia mielipiteitä kunnioittava yhteisö – sellainen, jossa kaikenlaiset lukijat uskaltavat puhua vapaasti, huolimatta siitä, ovatko lukeneet kirjan loppuun vaiko ei. Jokainen tulee lukupiiriin omana itsenään ja jokaiselle annetaan mahdollisuus kokea, että he osaavat sanoa kirjasta jotakin ja että heidän sanomisiaan pidetään arvokkaina. Lukupiirien kiehtovuus onkin juuri siinä, miten eri tavoin saman teoksen voi lukea ja ymmärtää lukijasta riippuen. Tietokirjalukupiireissä korostuu lukupiiriläisten yhteinen yritys ymmärtää kirjan/kirjojen aihepiiriä syvällisemmin. Siinä asian ydintä hakevilla keskusteluilla on merkittävä rooli.

Otetaanpa kierros!

Yleensä lukupiirin tapaamista varten valitaan yksi kirja, jonka innoittamana piiriläiset vaihtavat mielipiteitä. Joskus – jos ollaan kunnianhimoisia – voidaan valita kaksikin kirjaa, esimerkiksi jos halutaan perehtyä johonkin teemaan tai jonkun (kauno)kirjailijan tuotantoon hieman syvällisemmin. Myös tietokirjalukupiireissä aineistoa voi olla yhdelle illalle enemmänkin. Tämä voi toteutua eri tavoin: osa lukupiiriläisistä lukee joka tapauksessa paljon ja saattaa tuntea tietyn kerran aihepiirin kirjallisuuden hyvinkin, joskus yhtä iltaa varten kerätään aihepaketti, josta voi valita halutut kirjat. Jälkimmäisessä tapauksessa yleensä valitaan yksi 'pääteos' ja muista voidaan lukea lisäinformaatiota.

Jotkut lukupiirit valitsevat kirjat puoleksi vuodeksi, toiset lukupiirit valitsevat kirjan kerrallaan, jolloin jokaisen lukupiirikerran päätteeksi käydään uuden kirjan valintakeskustelu. Lukupiirin vetäjän roolina on kirjoja valittaessa toimia sovittelijana, jos lukupiiri ei tunnu pääsevän ratkaisuun kirjavalmistuksessa, ja toisaalta myös ehdottaa luettavia kirjoja, jos lukupiiriläiset eivät itse niitä ehdota. Tärkeintä kuitenkin on, että lukupiiriläiset pääsevät vaikuttamaan kirjavalmistukseen, eikä vetäjä valitse kirjoja diktaattorimaisesti.

Lukupiiritapaaminen kestää yleensä 1,5–2 tuntia. Tyypillinen tapa keskustella lukupiireissä on nk. ”otetaanpa kierros” -menetelmä. Tämä tarkoittaa, että kukin lukupiiriläinen kertoo vuorollaan, mitä mieltä on kirjasta on ollut ja mitä on kirjaa lukiessaan erityisesti miettinyt. Toiset lukupiiriläiset kommentoivat puhujan sanomisia ja keskustelu rönsyää vapaasti, kunnes on aika siirtyä seuraavan lukupiiriläisen havaintoihin. Jos lukupiiriläiset ovat puheliaita, saattaa ”otetaanpa kierros” -menetelmällä riittää juttua koko lukupiiritapaamisen ajaksi.

”Et voi välttää tuomasta itseäsi lukemistapahtumaan” kirjoittaa Harold Bloom kirjassaan Lukemisen ylistys, ja lukupiiriläinen peilaakin usein omia tunteitaan ja elämäänsä kirjaan sekä yksilönä että yhteiskunnan jäsenenä. Lukupiirikeskustelut voivat siis kääntyä hyvinkin henkilökohtaisiksi, mutta kaikki rönsyt eivät välttämättä kumpua piiriläisten omista elämäntarinoista, esimerkiksi Mikko Rimmisen Pussikaljaromaani innoitti erästä lukupiiriä keskustelemaan Helsingin kaupunginosatunnetunneista. Lukupiirikeskustelujen ihanuus on juuri niiden rönsyilevyys, ja jos puheenaihe on tavalla tai toisella kummunnut kirjasta, se on olennainen. Hyvä ohjenuora aloittelevalle lukupiirin vetäjälle onkin: ”jos keskustelu ei kumpua kirjasta, ohjaa se takaisin kirjaan”. Täysin epäolennaiset rönsyt on syytä katkoa, sillä lukupiiriläiset ovat kuitenkin tulleet paikalle keskustelemaan nimenomaan kirjasta / illan aihepiiristä ja voivat turhautua jos keskustelu eksyy usein kirjan inspiroimien puheenaiheiden ulkopuolelle.

Virginia Woolf on puolestaan kuvannut lukemista näin: ”--- there is always a demon in us who whispers, “I hate, I love”, and we cannot silence him”. Lukupiirikeskusteluille ovat tyypillisiä myös voimakkaat tunteidenilmaukset. Parhaat keskustelut syntyvät usein kirjoista, joista ollaan montaa mieltä. Hyvään lukupiirietikettiin kuuluu suvaitsevaisuus toisten mielipiteitä kohtaan, eli lukupiirissä ei ole tarkoitus käännäyttää toisia oman mielipiteen kannalle. Jos sanan säilä sattuu kuitenkin yltyämään liian pistäväksi, on lukupiirin vetäjän tehtävä pyrkiä säilyttämään turvallinen keskusteluilmapiiri viheltämällä peli poikki.

Suunvuoro kuuluu kaikille

Yleensä lukupiireissä syntyy keskustelua helposti, mutta uusissa lukupiireissä, joissa jäsenet eivät vielä tunne toisiaan ja arastelevat mielipiteidensä ilmaisua, voi juttu myös loppua kesken. Tällöin lukupiirin vetäjän on otettava keskusteluntökkijän rooli. Tähän voi valmistautua esimerkiksi miettimällä etukäteen kysymyksiä, joita lukupiiriläisille voisi esittää, jos keskustelu ei lähdekään rönsyilemään. Hyväksi havaittu tapa on myös kuunnella keskustelua aktiivisesti koko ajan ja tallentaa mieleen tai muistiinpanoihin, mihin asioihin piiriläiset ovat kiinnittäneet huomiota ja keksiä tarvittaessa lisäkysymyksiä juuri niistä kohdista.

Vaikea voi olla tilanne, jossa yksi piiriläinen alkaa dominoida keskustelua. Tällöin vetäjä voi tarttua johonkin dominoitsijan lausahdukseen ja heittää kommentin jollekin toiselle sanomalla ”mitäs Reiska nyt ajattelet tästä”. Ja lukupiireissä – kuten kaikissa keskusteluissa – on aina ihmisiä, jotka ovat muita hiljaisempia. Tähän eri lukupiirinvetäjät suhtautuvat eri tavalla: kaikki eivät koe velvollisuudekseen huolehtia puheenvuorojen tasapuolisuudesta, sillä lukupiirissä saa toki halutessaan olla hiljaakin. Toisaalta hiljaisten ihmisten olemista voi helpottaa esimerkiksi kohdistamalla heille kysymyksiä. Hiljainen ihminenhan ei välttämättä ole tarkoituksellisesti hiljaa vaan saattaa jännittää sanomista kohtuuttoman paljon ja ilahtua hänelle kohdistetusta kysymyksestä. Harjaantuneessa lukupiirissä piiriläiset saattavat keskeyttää liian puheliaan jäsenen tai huomioida ryhmän hiljaisen jäsenen ilman vetäjän väliintuloakin.

Jotkut vetäjät taustoittavat lukupiirin keskustelua tuomalla siihen muun muassa tietoja kirjan saamasta vastaanotosta ja kritiikeistä, anekdootteja kirjailijan elämästä, tietoja hänen muusta tuotannostaan tai vaikkapa samaa teemaa käsittelevistä teoksista, mikä siis voi olla tietokirjalukupiireissä ihan tapakin. Jos lukupiiri haluaa keskustelulle tällaista taustoitusta, voidaan tämä tiedonhankintatehtävä jakaa vuoron perään myös piiriläisille, mikäli heillä on siihen kiinnostusta.